

Жоспар

Кіріспе.....	3
I Бөлім. Аударма әлеуметтік мәдениеттің проблемалары.....	5
1) Әлеуметтік мәдениеттің аударманың ролы.....	5
2) Әлеуметтік мәдениеттің аударманың ролы.....	7
Б Мәдениеттің аударманың ролы.....	8
В Иллюстрация.....	9
II Бөлім. Әлеуметтік мәдениеттің аударманың ролы.....	10
2.1 Әлеуметтік мәдениеттің аударманың ролы.....	10
2.2 Әлеуметтік мәдениеттің аударманың ролы.....	14
Іс-тәжірибелік бөлім.....	35
Қорытынды.....	37
Пайдаланылған әдебиеттер.....	38

Кіріспе

Өзінің ерте кездегі дамуынан бастап аударма адамзат үшін ең маңызды әлеуметтік қызмет атқарды, әр түрлі тілдік топтарға жататын адамдардың қарым-қатынасы үшін көмектесті. Жазу пайда болғаннан кейін аударма адамдарға өзге мәдениет жетістіктеріне жол ашты. Әдебиет пен мәдениеттердің қарым-қатынасы тек қана аударманың көмегі арқылы кеңідейтіндігіне айналды.

Қазіргі таңда лингвисттану және лингвомәдениеттану ғылымдарына көп көңіл бөлініп келеді. «Тіл және мәдениет» проблемасын зерттейтін барлық ғылымдар тілді мәдениетпен байланыстыра отырып зерттеу қажеттігін айтады. Бұл тілдің ұлттық-мәдени спецификасын анықтауға көмектеседі.

Енді тақырып бойынша баламасыз аударма туралы сөз етейін. Лексикадағы ұлттық болуы бар пайызға эквивалентсіз лексика жатады. Бұл тақырыпқа көптеген лексикология саласының алдыңғы қатарлы мамандары өздерінің зерттеулерін арнады. Жұмысты жазу барысында оқулықтар, лекциялар, курсы, зерттеу нысанына қатысты баспа бетін көрген негізгі ғылыми әдебиеттер, В.Н. Комиссаров, Я.И. Реткер, С. Бушков, С. Флорин, Л.С. Баржударов, М.Г. Комислев, А.Д. Швейцер, Г. Р. Манова, Ю. Найда т.б. зерттеулері жұмысқа теориялық және методологиялық негіз ретінде пайдаланылды.

Берілген курс жұмысының мақсаты эквивалентсіз лексика түрлері олардың классификациясы мен аударылу тәсілдерін анықтау.

Осы мақсатты орындау барысында төмендегідей міндеттерді шешу көзделді:

1. Мағынасында мәдени компоненті бар эквивалентсіз лексика сияқты сөздер бойынша ғылыми әдебиетті зерттеу, сонымен қатар, оларды аударудың бар және мүмкін болатын тәсілдерін қарастыру.

2. Көркем шығарманың мәдени фондын құруда эквивалентсіз лексиканың рөлін (мәнін) анықтау.

3. Көркем шығармаларды аудару кезінде осындай лексикалық бірліктердің берілу тәсілдерін сарыптау, фондық сөздердің берілулерінің басым тәсілдерін анықтау.

4. Эквивалентсіз лексика түрлерінің берілу тәсілдерінің тиімділігі не тиімсіздігін анықтау.

Осы тақырыпты қозғай отырып, эквивалентсіз лексиканың жаратылысы, типтері мен оларды аудару тәсілдері мәселелері әлі күнге дейін толық зерттелмегенін мәреміз. Сонымен қатар, мәдениет аралық қарым-қатынас үрдісі кезінде эквивалентсіз лексиканың мәні (рөлі) өте зор. Шетел тілдерін оқыту әдістемесінің қазіргі дамуы шетел тілін оқыту кезінде туған тіл мен оқытылатын тілдің ұлттық мәдениетін үйлестіріп оқытуды ұйғарады. Соңғы кездері тіл білімі мен лингводидактикалық лингвоелтану саласы кең таралуда. Оқытушының міндеті – оқушыны басқа мәдениетке, басқа еркеніетке қатыстыра отыра, оның назарын ұлттық-таңбаланған лексикаға аударып, оның белгілі бір фондық елтанушылық ақпаратты иеленіп, белгілі бір ассоциацияларының пайда болуына сиптеу. Ұлттық-таңбаланған лексика мен фразеологияның анықталуы, яғни мағынасы басқа тілдің тәсілдері арқылы қиын берілетін бірліктер тіл мен тілі оқытылатын елдің ақиқаттығы туралы білімді кеңейтеді және байытады. Көркем

шығарма мәтінінің ырымдас бөлігі болып табылатын эквивалентсіз лексиканың мәселесі ерекше қызығушылыққа ие. Берілген мәселе бойынша санаулы ғана басшылар бар (В.С. Виноградка, Э. Медникова, Н.И. Паморова). Осы мәселе әлі де шешілмеген, себебі әлі күнге дейін эквивалентсіз лексика көркем шығарма мәтінінен тыс қарастырылады, лексикалық бірліктердің қызметі шығарма контекстінде ескеріле бермейді. Эквивалентсіз лексиканы аудару тәсілдерін олардың көркем шығармадағы қызметі тұрғысынан зерттеу ерекше қызығушылыққа ие, берілген курс жұмысының жаңалығы да осыған негізделген.

I Бөлім. Аударма эквиваленттілігі проблемалары

а) Эквивалентсіз лексика туралы жалпы түсінік

Өз кең мағынасында қолданылатын мәдениет сөзі мен осы сөздерге тіл элементтері ретінде салынған, сақталған және байдалған ақпараттың арақатынасы мәселелері бұрыннан бері тек лингвисттерді ғана емес, басқа да ғылымдардың өкілдерін қызықтырған. Халық пен ел өмірінің барлық үлкен және кіші ерекшеліктері (мәселен, жаратылыс жағдайы, географиялық жағдайы, тарихи дамуының барысы, әлеуметтік құрылысының көрінісі, қоғамдық ойдың, ғылымның, өнердің даму үрдісі) міндетті түрде осы халықтың тілінде көрініс табады. Сондықтан да тіл кез келген ұлт мәдениетінің көрінісі болып табылады дегенді батып айтуға болады, тіл кез келген халықтың ұлттық-мәдени кодын береді. Мағынасында тіл мен мәдениеттің байланысын көрсететін ерекше бөлігі айқындалатын сөздер кездеседі. Олар семантикалық тілдік бірлігінің мәдени компоненті деп аталады.

Дүниетанымдық элементтерді өз бойына мол дарытқаны да, дүниені көркемдік әдіспен бейнелеуде күрделі жанрлық ерекшелігі мен

дараланатыны да және философиялық мазмұнның тереңдігі жағынан шағын жанрлардың ішіндегі биіктігі биігі де – эквивалентсіз лексика. Эквивалентсіз лексика - ғасырлар шежіресі, ауыз әдебиетінің бір түрі. Онда халық тарихы, оның әлеуметтік тіршілігі, ақыл- өнегесі мол көрініс тапқан эквивалентсіз лексика дәлдігімен, тереңдігімен, ықшамдылығымен ерекшеленеді. Мұнда өмірдің сан –алуан құбылыстарына баға беріліп, үткен түйін жасалады, халықтың ғасырлар бойғы тәжірибесі қорытылады. Олар – қолдану әдісі мен аясына қарай, мазмұн мен мәні жағынан сан – саққа құбылып отыратын көне де күрделі жанр. Эквивалентсіз лексиканың дүниетанымдық табиғатының күрделілігі оның мәнелілігі мен қолдану аясының кеңдігінде ғана емес, мыңжыл ұрпақтардың мін қазанында құрыптай шыныққан ой-өрісіннің биіктігіне, тәжірибе тезінен сұрыпталып өткен сұлу мүсіні мен ой жарқандарының тазалығында жатыр. Сондықтан да эквивалентсіз лексиканың төрт негізгі ерекшеліктерін ескерген жөн:

1. Эквивалентсіз лексика объективтік дүниені көркемдік тұрғыдан жалпылай қорытады.
2. Эквивалентсіз лексиканың негізгі атқаратын қызметі сөйлеу практикасында қолдану ерекшелігі арқылы ашылып отырады.
3. Эквивалентсіз лексиканың тура және ауыспалы, беймелі мағыналарының қатынасын қатаң еске алып, олардың біріншісінен екіншісіне ауысу процесін белгілі мәселеге халықтың көзқарастық өзгеру құбылысымен байланысты қарау керек.
4. Эквивалентсіз лексика дүниені көркемдік тұрғыдан бейнелегенде өзіне тән логикалық заңдылықтары арқылы бейнелейді.

Ә Эквивалентсіз лексика түрлері

Фразеологизмдер

Тілдің лексикасында қаралатын лексикалық бірліктерден (жеке сөздерден) басқа тіл бірліктерінің тұрақты сөз тіркестері деп аталатын нағұрлым күрделі ерекше түрі қалыптасқан. Бұларды тіл білімінің фразеология саласы зерттейді. Фразеология термині (грек phrasis сөйлемше және logos сөз, ілім сөздерінен шыққан) қазіргі тіл білімінде екі мағынада қолданылады. Бірінші, тілдің фразеологиялық құрамын зерттейтін саласы, екінші, белгілі бір тілдегі фразеологизмдердің жиынтығы дегенді білдіреді.

Осы күнгі тіл білімінде фразеологизм деген ұғым кең мағынада қолданылады. 1990 жылы шыққан «Лингвистикалық энциклопедиялық сөздікте» фразеологизмге мынадай анықтама берілген: «Фразеологизм дегеніміз формасы жағынан синтаксистік құрылымдармен ұқсас, бірақ олардай жалпы заңдылыққа сай сөйлеу кезінде жасалмай, дәйр қалпында қайталап қолданылатын, семантикалық және лексика – грамматикалық құрамы тұрақты сөз тіркестері мен сөйлемшелер. Осы анықтамаға қарағанда фразеологизмдерге кең мағынада тілдегі мағына бірлігін сақтаған тұрақты

сөз тіркестерінің түрлері мен сөйлемшелер, коммуникативтік тұрақты қолданыстағы әр түрлі коммуникативтік бірліктер, көс сөздер мен қосарлы тіркестер, ресми құжаттардағы даяр сөз орамдары т.б. түрінде болуы мүмкін.

Фразеологизмдердің осы айтылған түрлерінің құрылымдық, мағыналық, қолданысдық сипаты, лексикологияға қатысты бірыңғай емес. Сондықтан тәжірибе жүзінде фразеологизмдер тар және кең мағынада қарастырылады. Еұлайша бөліп қарастырудың мәні фразеологизмнің лексикалық бірлік ретінде танылатын атауыштық сөзбен мағыналық байланысына, сол арқылы лексикологиямен жақындасатынына негізделген.

Тар мағынадағы фразеологизмдерге құрамы тұрақты, мағынасы біртұтас, даяр қалпында қолданылатын, лексикалық бірліктермен (атауыштық сөздермен) мағыналас, сырттай жай (еркін) сөздеріне құрас тұрақты сөз тіркестері мен сөйлемшелер жатады. Шынында, фразеологизмдерді сақтай отырып, сөз мағынасына жақын не парапар мағынаны білдіреді.

Б Мақал-мәтелдер

Көркем сөз өнерінің тілдік және поэтикалық бұлақтары санатына жататын мақал – мәтелдер мен – мазмұнының тереңдігімен, өткірлігімен, өміршеңдігімен ерекшеленеді. Көлемінің ықпалдылығына қарамастан, бейнелі тілдік бірліктер нақты да күрделі ойдың себеп – салдарын, халықтың өнер тәжірибесінің қорытындысы мен дәлелін қатар білдіреді. Онда халықтың тарихы, саяси өмірі тыныс – тіршілігі, дүниетанымы, рухани және материалдық мәдениеті жан – жақты көрініс тапқан Терең ойды алғаш қалыпта сыйғызған халық даналығын, шешендігі мен асқан шеберлігін танытатын да осы ұлттық сипатқа не мәдени елтаңбалы (маркерді) тұрақты орамдар. Әрбір халықтың тарихи даму кезеңдеріндегі сан алуан өзгерістер тілдің лексикалық – грамматикалық жүйесінде өзіндік із қалдырып отырғаны белгілі, алайда, өзінің біртұтас жүйесін, тұла – тұрпаты мен мән мағынасын сақтап қалған тілдік бірліктер – өздік құрамдағы мақал – мәтелдер. [5,31]

Тарихи тұрғыдан қарағанда қанатты сөздер мақал – мәтелдердің қорына байытатын негізгі көз болып табылады. Осы күнгі мақал – мәтелдерде ақылгөй, дана адамдардың аузынан шығып, замандар бойы халық қолданысында әбден екшеліп, қырнанып, жетіліп, біздің заманымызға жеткен қанатты сөздер сияқты, бірақ олар бастапқы қалпын, авторларын сақтамаған. Қанатты сөздер грамматикалық құрылысы жағынан мақал – мәтелдер тектес әртүрлі формада кездеседі. [4,454]

Мақал деген – халықтың ғасырлар бойғы дүниетанымы, тәжірибесі жинақталып берілген, мазмұны жағынан ғибрат, өсиет сияқты, ізгі қасиеттерді уағыздайтын, құрылымы жағынан әрі көркем, әрі ырғақты, ықшам нақыл сөз. Мақал формасы жағынан аяқталған сөйлем іспеттес. Мақалдардың көпшілігі екі компонентті, яғни құрмалас сөйлем типтес болып келеді. (түстік өмірің болса, кештік мал жина; ер бір рет өледі, ез мың рет өледі т.б.) Мағынасы жағынан екі компонентті мақалдың алдыңғы бөлімінде ер көрсенің жағғы не әрекетінің жағдайы, шарты байқалса, кейінгі бөлімінде соған қатысты қорытынды, түйінді пікір тұжырымдалады (бір кісі таққа отырса, қырық кісі атқа отырады; ер арыса аруақ, ат арыса тулақ т.б.). Бірақ мақалда айтылатын ойдың өзара шарттылығы міндетті болмай, логикалық жағынан бір – біріне ұқсас өмірдегі құбылыстар оның екі бөлімінде де байымдау түрінде берілуі мүмкін.

В Идиомалар

Тарихи ұстала келе бір ұғым ретінде қалыптасқан тұрақты сөз тіркестері, жалпы алғанда, бір тектес, бірыңғай болып келсе де тіркесте енген сөздердің арақатынастары, өзара мағыналары жөнінен бірдей бола бермейді. Балді секіл болу, ата жолым қру, қол құсауу деген сияқты тіркестер мен құрғы қабат болу, жүрек жалған алды, бұйрағы бұрды деген тіркестегі сөздерді салыстырсақ, олардың өзара байланысу тәсілдері мен мағыналары бірдей емес екенін байқауға болады. Алдыңғы сөз тіркестеріндегі сөздердің жеке тұрғандағы мағыналары мен сол тіркеске

еніп тұрғандағы мағыналары бір-бірінен ашақ емес және тіркестегі сөздерді ажыратып, синтаксистік қарым-қатынастарын анықтауға болады. Ал кейінгі тіркестегі сөздердің жеке тұрғандағы мағыналары тіркеске еніп тұрған күйіндегі мағыналарына сәйкес емес. Ол сөздер бастапқы мағыналарынан айырылып, біртұтас мағынаға айналған. Ол тіркестегі сөздерді ажыратып, синтаксистік қарым-қатынас жағынан мүшеге бөліп талдауға келмейді. Мысалы, *жүрек жалаған алайық* дегенде *жүрек* деген нәрсе бар, *омы жалағуға болады* деген ұғым шықпайды. *Ас ішейік* деген ұғым шығады. Бұлардың алдыңғылары жай фразеологиялық тіркестер де, соңғылары идиомалық тіркестер.

Сөйтіп, жеке тұрғандағы мағынасы тіркестегі мағынасына сай келмейтін, бірінен-бірін бөліп алып қарауға болмайтын, өзге тілге сөзбе-сөз аударышпайтын тұрақты сөз тіркестерін идиомалық тіркестер немесе идиомалар дейді.

II Бөлім. Эквивалентсіз лексиканы аудару ерекшеліктері

2.1 Эквивалентсіз лексиканы аударудағы қиындықтар

Мақалдар мен мәтелдер ұрпақтар ойының шежіресі мен халықтың рухани өмірінің практикалық энциклопедиясы. Мақалдар мен мәтелдер ұрпақтар ойының қызыннан қыстырылған жүйесі мен қрамдық – тарихи тәжірибеде қорытылған жиынтығы, даналық ойдың шежіресі мен халықтың рухани өмірінің практикалық энциклопедиясы. Олар - әлеумет өмірінің алуан саласы көркем образ түрінде бейнелеп, адамның сонау сәбилік дәуірінен сыр тартып, ұрпақтар үнінің жаңғырығынан елес беретін елгезек жанр. Осындай қасиеттерінің арқасында ұрпақтан – ұрпаққа таранып, еңбекші бұқараның құдіретті еңбек ұраны мен ежелгі ережесіне айналған келісті көркем сөз кестесін халыққа әрқашанда қасиетті мұра ретінде қастерлеп отырған. Мысалы: «Келген дәулет – кеткен бейнет» «Ер тынысы – еңбек, ез тынысы – ермек» сияқты еңбектің неше алуан қасиетін өмір шындығынан алып түйіндеген тамаша мақалдар тудырған.

Сиздерлі сөз кідіретті, табиғатын терең меңгерген поэтикалық дарынды даңдаушылардың шығармашылық фантазиясынан туындаған бұл шығармалар – еңбекші халық болмысының аса бір биік шыңы. Түтсіп келгенде, мақалдар мен философиялық ойлау әдістерінің арасында тарихи туыстық бар. Оны мынандай ортақ белгілерден көреміз: біріншіден, мақалдар объективті өмір құбылыстарын қоралдық – тарихи тәжірибе негізінде жалпылай қорыту арқылы бейнелейді. Осы тұрғыдан келгенде, мақалдар – жалпылай қорыту сияқты ойлау әдісінің тұңғыш пішіні. Мақалдар жалпылаушылық қасиеті тімелей емес, ауыспалы, астарлы мағыналарда көрінеді. Өйткені белгілі бір мақалға арқау болатын өмір шындығы типтендіріліп алынатындықтан, ол шындық екінші бір жағдайларда ғана қолданылады.

Мақалдардың негізгі ерекшеліктерінің бірі сол, олардың қолдану орындары мен ауыспалы мағыналары әр түрлі ұрпақтар мен дәуірлердің көзқарастарына, тәжірибесіне сәйкес өзгеріп отырады.

Қазақша, орысша және ағылшынша мақал-мәтелдердің мағынасы жағына өзара бір үндестік, айырмашылық болады. Егер біз бір тақырыпта 3 түрлі тілде үш мақал алсақ, 3 мақалдың түпкі мағынасы айтылайын деген ойы бір. Яғни өзара үндестік. Мысалы 3 тілге де ортақ еңбек тақырыбына мақал мәтелдер алайық.

Care killed the cat (Забота убивает коша)

He работа старит, а забота

Еңбек қажытпайды, қайғы қажытады

Былай қарасақ 3 мақалдың да түпкі бір үндестік еңбек етсең ғана бұл өмірде қиындықты жеңе аласың. Бірақ кішкене ойлансың, үнділіп қарасақ, орысша және қазақша мақал-мәтелдер бір-біріне едәуір жақын және бір-бірінің тура аудармасы болып табылады. Ал ағылшынша мақал-мәтел осы жағдайда қалған екеуімен мағынасы жағынан үндеседі.

Мысалы:

Live and learn (Живи и учись)

Бек жәни-бек учись

Оқусыз білім жоқ,

Білімсіз күнің жоқ.

Бірақ бәрі бірде бұл жерде бірақ ой айтылған. Яғни ол елдерде оқусыз күнің жоқ, оқы, оқы және оқы деп айтқандай. Түптеі мағына бір деп айта аламын. Кейбір кездерде қазақша және ағылшынша мақал-мәтел бір-біріне көбірек ұқсас, бір-бірінің тура аудармасы.

Мысалы:

Better late than never

All is not gold that glitters.

Лучше поздно, чем никогда

Не все то золото, что блестит

Ештен кеш артық,

Жылтырағансың бәрі алтын емес

Яғни бұл жерде мақалдар тура аудармасы бойынша әрі ұқсастық, әрі үндестік көрсетеді. 3 тілдегі мақал-мәтелдердің құрылысы, мағынасы жағынан үндестігі мен айырмашылығын көрсететін мысалдарды көптеп келтірсекте болады. Еңбек тақырыбына

No pains, no gains . Без труда нет плода. Еңбексіз еңбек жоқ.

Little strokes fell great darks. Тергенке труд все перетерпуть. Еңбек етсең елерсің.

A tree is known by its fruit. Дерево познается по плоду. Еңбегіне қарай еңбегі

Білімге байланысты

Two heads are better than one.

Үм хорошо, а два лучше.

Кенәсіп тіпшең сон келте болмас.

A word to the wise.

Үлгісімі – палпақ.

Ақылыңа – ишарат.

(Мудрому одно слово).

Глупому – толчок.

Ақымаққа – толқак.

Батырлық, ерлік туралы:

Fortune favours the brave

Слипость сдѣлываетъ горныя места

Тәуекел тау жығалды

Туған жер, Отан туралы:

East or West home is best.

Нетъ земли лучше Родины, нетъ людей лучше чемъ на Родине.

Туған жердей жер болмас, туған елдей ел болмас.

There is no place like home

Все земли- хороши

А своя- всехъ лучше.

Ел- елдің бәрі жақсы

Өз елің бәрінен де жақсы

Тағы бір үлкен үндестігі ол- лексикалық құрылымды, грамматикалық құрылымы, мағынасы жағынан ағылшынша, орысша, қазақша мақал-мәтелдердің синонимдері болады. Мысалы құрылымы жағынан үндесетін синонимдер:

Honesty is the best policy. Честность- лучшая политика.

Сын. Cheats never prosper. Арыңды жасыннан сақта.

Сәйкес Нечестно живешь - себя подводишь.

Strike while the iron is hot. Make hay while sun shines.

За двумя зайцами погоняться . Двумъ господамъ не служатъ.

Ни одного не поймаетъ.

Пәлен жерде пайда бар, Пәлен жерде бақыр бар,

өз жерінде қайда бар. Іздеп барсаң мыс та жоқ

Pride goes before a fall- гордыня предшествуетъ падению.

Өйткені берілген мақалдың ағылшынша аудармасы жоқ, синонимді алдым.

Сондықтан егер мен осы тілдің біреуінде мақал - мәтел оқысам, мен оны түсіне де алам, қазақша және орысша айта алам. Өйткені тіл өзгерсе де, сөз өзгерсе де мақал-мәтелдің өзінің бастапқы негізі мағынасы өзгермейді.

Сондықтан біз қай ұлтты адам болсақ та, қай тілде сөйлемесекте ата-

бабамыздың келер ұрпаққа Жәни бізге деп қалдырып, кеткен алтыннан да қымбат, асып қазынампа мақал-мәтелдерді біліп, жадымызда сақтауымыз керек.

A friend in need is friend in deed, Друзья познаются в беде

A tree is known by its fruit fruit. Дерево познается по плоду

Old friends and old wine are best. Старый друг лучше новых двух

A friend's eye is a good mirror. Глаза друга - это лучшее зеркало

A friend's frown is better than a foe's smile. Лучшее горькая правда

друза, чем месть друга.

A friend to all is friend to none. Кто друг всем, тот никому не друг

2.2 Эквивалентсіз лексиканың аударылу жолдары

Аудармадағы транскрипция дегеніміз – бастапқы лексикалық бірліктердің аударма тіліндегі фонемалар арқылы фонемалық ресми қайта жаңғыруы, негізгі сөздің фонетикалық имитациясы. Аударманың келесі тәсілі транслитерация – бастапқы лексикалық бірліктерді аударма тілінің әліпбиі арқылы әріптік ресми қайта жаңғыруы, негізгі сөздің әріптік имитациясы. Бұл жерде бастапқы сөз аударма мәтінде аударма тіліндегі айтылу сипатына сай түрде беріледі. Мәселен, *Shakespeare* – Шекспир есімінің қазақ тіліне аударылуы ағылшын тілі дыбыстарының айту заңдылықтарына ішінара сәйкестенсе, қазақ тілінде фонетикалық сәйкессіздік болған жағдайда ішінара ұқсас түрлеріне түрлендіріледі. Мұндай транскрипция амалы ағылшын есімдерін қазақ тіліне аударуда қолданылады.

Біршама қиындық қазақ есімдерін ағылшын тіліне аударуда орын алады. Мысалы, қазақ тіліндегі ж, қ, ю, я, і, ә, ң, ғ, ұ, ұ, қ, ө сынды әріптер

мен дыбыстарды ағылшын тіліне аудару қиындық туғызады. Сонымен бірге патша есімдері мен тұлғаларын аудару кезінде аудармашының аударма транскрипциясын қолдануында да біршама қиындықтар орын алады. Осы салада XIX ғасыр соңына дейін қолданысқа енген есім түрлеріне қатысты жалпы тілараалық транскрипция ережелері бар. Мәселен, ағылшын королі James I Stewart есімі әдебиеттерде *Жакс I Стюарт* деп аталса, соңғы жылдары баспасөз беттерінде *Якс I* есімі кездеседі. Дегенмен, бұл ішкіара дәстүрлі түрден ауытқу шын есім транскрипциясына әлі өткен жоқ, яғни *Джеймс I* негізгі есімі әзірге қолданыс аясында кездеспейді.

Аударма тәжірибесінде жалқы есімдердің аудармасы үшін қолданылатын транскрипция және транслитерация тәсілдері жеткіліксіз болып келеді. Егерде жалқы есімдер негізіне символдық қызметтер жатса яғни ерекше объект есімі болса немесе есім орнына емес, қосымша есім орнына қолданылса онда олар жалпы есімге айналады. Өйткені, есім тұлғаның тұлғалық қасиеттерін және белгілерін білдіреді. Мұндай жағдайларда транскрипциядан басқа немесе оның орнына калькалаумен бірге семантикалық аударма үйлесімділігі қолданылады. Мысалы, ағылшын мәтіндерінде кездесетін *Chief White Halfoat* есімін қазақ тіліне әртүрлі тәсілдер арқылы жеткізуге болады: Чиф Уайт Хафоут (транскрипция), Қолбасшы Ақ Сұлы (семантикалық аударма), Қолбасшы Уайт Хафоут (аралас аударма: семантикалық аударма мен транскрипция үйлесімділігі). Джозеф Хеллердің *Catch – 22* романында бұл есім аралас мағынада қолданылған: мұнда *Chief* кейіпкердің үндіс екендігін білдіретін қосымша есіммен бірге, тарихи қарымтасқан, ағылшын тіліне аударылмайтын ресми негізгі үндістердің жандылық атауы болған *White Halfoat* тері үйлескен. Осы жерде қолдануға қажетті тәсіл – аралас аударма болғанымен, «метис» мағынасын білдіретін *half-bread*, *half-blood* сияқты әрістер жасалып Хеллердің сатиралық «атына заты сай» *Halfoat* есімі өз мағынасын жоғалтады және есім мен кейіпкерді суреттейтін контексттік тәуелділікті ұстанады:

Chief White Halfbat was a handsome swarthy Indian from Oklahoma with a heavy, hard-boned face and wavy black hair, a half-blooded Creek from E...

Аударма транскрипциясы арқылы аударылатын жалпы есімдерден басқа бірліктер тобына мамандардың көпшілігі қалыптар мен тайпалар атауын, жағрапиялық атауларды, іскерлік мекемелер, компаниялар, фирмалар, мерзімді басылымдар атауын, хоккей және басқа спорттық команда атауларын, рок – музыканттардың тұрақты топтары мен мәдени объектілер атауларын және т.б. жатқызады. Салыстырмалы түрде, мұндай атаулардың көпшілігі транскрипция және транслитерация тәсілдері арқылы оңай аударылады:

Bank of London - Банк оф Лондон

Minnesota - Миннесота

Wall Street Journal – Уолл Стрит Джурнал

Detroit Red Wings – Детройт Ред Уингз

Beatles – Битлз

The Capital – Капитал

Metropolitan – Метрополитен, және т.б.

Шындығында транслитерация тәсілін қолдану салыстырмалы түрде аз кездеседі және ескірген атау түрлерімен байланысты болып келеді:

Illinois – Иллинойс (Иллиной емес)

Michigan – Мичиган (Мичиган емес)

Объектілердің біршама тізіміне байланысты аударманың дәстүрлі түрлері қалыптасты. Олардың бірі негізгі атаумен ішінара сәйкес болса,

Moscow – Moscow

The Hague – Гаага

Санкт-Петербург – St. Petersburg

Бірі негізгі тілдегі атауымен мүлде сәйкес келмеуі мүмкін:

England – Англия

The English Channel – Ла-Манш және т.б.

Жағрапиялық атауларды транскрипциялау барысында екпіннің аударма тілінің фонетикалық заңдылықтарына сәйкес орнын ауыстыруы мүмкін.

Florida (екпін бірінші бұымда)

Флорида (екпін екінші бұымда)

Washington (екпін бірінші бұымда)

Вашингтон (екпін соңғы бұымда).

Егер атаудың құрамына мағыналы сөз ексе, онда аралас аударма, яғни транскрипция және семантикалық аударманың үйлесімділігі қолданылады деген ереже бар:

Gulf of Mexico - Мексика иылағмазы

River Thames - Темза өзені

The Pacific Ocean - Тынық мұхит

Hilton hotel - Милтон қонақ үйі

Mayflower Restaurant - Мейфлауэр рестораны.

Дегенмен, осындай шарттардың өзінде қиындықтар туындауы мүмкін. Мысалы, Бостон қаласындағы *No Name Restaurant* атауын қалай аударуға болады? *Ной Нейм рестораны* ма, әлде «Есімсіз» ресторан ба? Білмейме келуге болады: *No Name рестораны*.

Транскрипция фирма, компания, баспа, автомобиль маркалары, мерзімді басылымдар атауларын аударуда қолданылады:

Subaru – Субару

Ford Mustang – Форд Мустанг

Facts On File – Фэктс Он Файл

Zhas Alash – Жас Алаш

«Атампа» - Атампа

Бірақ, оқу орындарының атаулары ішінара немесе толық семантикалық аударма арқылы аударылады:

Western Michigan University

Батыс Мичиган Университеті

Cherry Hill High School

Черри Хилл орта мектебі
Ақтабе Мемлекеттік Университеті
Aktobe State University.

Өртүрлі елдердегі түрлі білім беру дәстүрлеріне сәйкес оқу орындарының атауларын аудару біршама қиындық тудырады. Мәселен, американдық білім беру жүйесінде *school* сөзі деңгейі және түрі жағынан әртүрлі оқу орындарының бірқатарын атауда қолданылады: *high school* шындығында «орта мектеп» дегенді білдіреді, *school of law* – «құқық институты», *graduate school* – «аспапәтурға» не «магистратура». Осыны есепке ала отырып *Princeton School of Law* – *Princeton University* жанындағы *Құқық институты* деп аудару, *Princeton* *құқық мектебі* дегеннен гөрі үйлесімді болады. Мұндай атауларды қазақ тілінен ағылшын тіліне аудару – күрделі мәселе. Мысалы, «институт» сөзі Қазақстан, Ресейде жоғары оқу орнының, ғылыми-зерттеу, әкімшілік басқару мекемелерінің атауы болса, ағылшын тілді елдерде *institute* сөзі екінші мағынаны білдіре отырып, әдетте негізгі мағынаны тарылтады. Мұндай жағдайларда аудармашы әдетте жағдаятқа сай шешім шығарады. Өзірге оқу орындарының түрлерін атау халықаралық деңгейде мемлекетаралық келісімге келіп, жүйеленген жоқ. Сондықтан семантикалық аударма тәсілін қолдану орынды болады. Дегенмен, транскрипция арқылы аударма жүргізу де қолайлы. Мәселен, қолданысқа тез арада енген *gymnasium* сөзі *гимназия* атауын білдіруде қолданылады. Өртүрлі халықаралық үлгідегі анкеталарды толтыруда оқу орнының атауы екі нұсқада толтыру ұсынылады. Мысалы:

Қазақ Педагогикалық Институты
Kazakh Teachers' Training College
және
Kazakh Pedagogical Institute.

Аударма транскрипциясын аударманың дәстүрлі аясында қолданудағы кездесетін қиындықтың бірі – саны аз халықтар атауларын немесе өзге ұлттық-мәдени феномендерді аудару. Мәселен, Американың негізгі

халқының атауын аударуда әртүрлі көзқарастар мен нұсқаулар бар: *Sherokee* – *шейендер, шейендер, шшкендер, шейени, чейени* деп жағдайға сай аударылса, *Cherokee* – *черок, чероктар, черокездер* деп аударылады. Атаулардың қазіргі таңға сай аудармалары – *шшкендер* және *чероктар* болады. Әйткені осы атаулар ғана ағылшын тіліндегі дыбысталуына ұқсас. Дегенмен, ағылшын тіліндегі атаулардың өздері бастапқы үндіс сөздерінің транскрипциясы болып табылады. «*Черокездер*» нұсқасы, шындығында екі *Cherokee* және *Iroquois* сөздерінен жасалынған және тек халық атауын ғана емес, сонымен бірге черокез тілінің жанұясына тілдік туыстығын білдіреді. Әртүрлі етіп оқу мынадай тайпа атауларын аударуда, яғни семантикалық және транскрипция әдістерінің үйлесімділігінде қолданылады: *Flathead* – *флэтхедтер* не *тегіс бастылар* (*тымырбастылар*) *Blackfoot* – *блэкфуттар* не *қара аяқтылар* (*жалаңаяқтылар*).

Жалпы есімдерді аударудағы транскрипция мәдениетаралық үйлесімділіктер асымен байланысты болады: өзге мәдени атауларды ағылшын тіліне транскрипциялау қазақ тілінен өзгеше болуы мүмкін. Осындай атаулардың қазақ және ағылшын тілінің мәдениетіне сай дәстүрлі түрлері әртүрлі болып келеді. Мысалы, қазақ тіліндегі Шыңғыс хан нұсқасын ағылшын тілінде Genghis Khan (Jenghiz) деп аударуда екпін бірінші буына түседі, Қытай астанасы Пекин атауын ағылшын тіліне аударғанда мүлдем өзгеше Beijing деп аударылса, Балтасар патша есімі ағылшын тілінде таңуға қиын кейіпте Bel-shaz-zar (екпін екінші буында) деп, Amenophis IV (Ikhnaton) қазақ тілінде Аменхотеп не Эхнатон болып өзгереді. Мұндай сәйкессіздіктер тізімі біршама үлкен болғандықтан, аудармашыдан тілдік және жалпы мәдени көрегендіктің болуын талап етуі орынды.

Аудармашы үшін мәселелердің бірі деп басты назар аударатын нәрсе – бастапқы мәтіндегі мәдениетке сай, бірақ аударма тілінің мәдениетінде мүлде кездеспейтін ұлттық-мәдени объектілер атауы – реалийлер. Кең көлемді мәдениетаралық коммуникация жағдайында бұл атаулар үлкен топ

кұрайтындықтан, оларды аударуда транскрипция не транслитерация әдістерін қолданған қолымы.

Әдетте мұндай реалиттер, жеңі бастапқы тілдің басты тілдік бірлігі аударма мәтінде өзінң толықтай шет тіліндегі түрінде болады: максималды «шетелдіктен» бастап бірнеше сатылы жолдан өтеді. Мәселен, бастапқы балама транскрипциядан толық ассимиляцияға дейінгі бірліктер тілдің сөздік қорына енеді. Аудармашылардың үткен тобы мен түпнұсқа авторлары аударманың екі түріне жүгінеді: шетелдік бірлікті семантикалық аудармамен бірге не түсіндірмемен сақтау немесе транскрипцияны түсіндірмемен бірге қолдану. Әсіресе, осындай реалиттер туралы түсінік түрлері қазіргі таңдағы рок музыка туралы мәтіндерге сай келеді:

«Кейін «Ридина – фестиваль» келіп, «Кілткәз» онда бәждарламаны басқарып, «Amosint Mistrin» альбомынан жаңаларын ойнатып, әлемге «The Me» - коммерциялық рок үлгілі шығарма «Симедем» танытты».

Осы кішкене үзіндіде асты сызылған сөздер белгілі бір қалыдаралық рок музыка әлемінің реалиттерін білдіреді. Олардың толық аудармасыз шетелдік түрінде не аударма транскрипциясы не аралас аударма түрінде берілгені кездейсоқ емес.

Өнертану мәтіндерін аударудың да өзіндік ерекшеліктері бар. Олардың ішінде ұлттық өнер үлгілері атауларын, мешіт, шіркеу атауларын, т.б. аударуда қиындықтар туындайды. Бұл мәселелерді шешу жолы – транскрипция, семантикалық аударма не аралас аударма.

Тағы бір транскрипция тәсілі арқылы аударылатын мәдени-реалиттер түрі – фольклорлық және әдеби шығармаларда кездесетін фантастикалық тіршілік иелері атаулары мен есімдері.

Алдар Көсе – Aldar Kose

Hobbit – Хоббит

Goblin – гоблин және т.б.

Дегенмен, осындай есімдердің біраз бөлігі, әсіресе объектінің белгілі бір шынайы қасиетін білдіретін мағыналық құрамдары барлары фразалас аударма не калькалау арқылы аударылады.

Соңғы транскрипция тәсілі арқылы аударылатын тілдің бірліктерге терминдер жатады. Мұнда транскрипцияға негізгі термин қандай негізде екендігіне сай анықталатын грек, латын немесе ағылшын бірліктері алынады: cable – кабель, restitution – реституция, reconstruction – реконструкция, т.б.

Аударма тілінде сәйкес үйлесімділігі болмайтын тілдің бірліктерді аудару үшін қажет транслитерация тәсілімен бірге калькалау тәсілі де қолданылады. Калькалау дегеніміз – сөздің құрам бөліктері (морфемалар) немесе фразалар (лексемалар) аударма тілдің элементтеріне сәйкес аударылатын біріккен сөз құрамы немесе сөз тіркестерінің айтылуы. Калькалау аударма тәсілі ретінде транслитерация белгілі бір себептермен эстетикалық, мағыналық не басқа да ұстанымдарға байланысты қолданылмаған кезде мәдениетаралық коммуникация жағдайында үлкен көлемдегі әртүрлі кірме сөздердің енуіне негіз болды.

Тілдердің даму тарихы көбіне функционалдық белгідегі тіларалық өзара байланыстың көптеген үлгілерін көрсетеді. Мысалы, қазақ тілінің –шы, –ші, –кер, –гер, т.б. жұрнақтары ағылшын тілінің –er, –or, –ist жұрнақтарымен өзара байланысты; –сіз, –сыз жұрнақтары ағылшынның in-, in/um-, non- түбір алды жұрнақтарына сәйкес. Үделелі тіларалық өзара әрекеттестік әсерінен көптеген тілдерге жалпы тізімдік морфемалар енді: –ист, –изм, –ор, дис-, –ион, т.б. Көптеген түбір морфемалардың қазақ және ағылшын тілдерінде тура сәйкестіктері де бар:

Money – ақша	window – терезе
Old – көрі	table – үстел
Go – жүру	war – соғыс және т.б.

Саяси, ғылыми және мәдени салалардағы сөз тіркестерінің көпшілігі калькалаудан тұрады:

Үкімет басшысы – head of the government

Жоғары Сот – Supreme Court

Аралас заңдар – mixed laws

Сайлау шешіміне сенімсіздік – non-confidence vote, т.б.

Транскрипциядан калькалаудың ерекшелігі – оның негізгі түрді аударма тіліне механикалық түрде жәй аудару салу әрекеті еместігі және көбіне кейбір өзгертулерге жүгіну керектігін білдіреді. Ең алдымен бұл септік түрлерінің, сөз тіркесіндегі сөздер санының, аффикстер, сөздердің орын тәртібінің, сөздің морфологиялық және синтаксистік атқаратын қызметтерінің өзгерістерін қамтиды. Мәселен, ағылшынның *skinheads* не *skinheaded* сөздері *skin* сөзінің семантикалық мағынасынан ауытқып, калькалау арқылы жасалып, *тұмарбаастылар* не *бөкбастылар* деп жалпы өзгереді. Ағылшын сөз тіркесі *two-thirds majority* морфологиялық та синтаксистік те өзгеріске ұшырап *үштен екі бөлігінің көпшілігі (сұрылымы)* болып калькалау арқылы жасалынады. Ағылшын тіліндегі кейбір аффикстер қазақ тілінде сын есім белгілерін білдіретін өзіндік белгілерге сәйкес келіп, калькалау үрдісіне қажетті өзгерістерді ендіреді:

Misdistribution of costs

цымалды бұрыс тарату

maltreatment

сақсыз ем

Non-taxable income

салық салуға жарамсыз кіріс

Калькалау арқылы әдетте терминдер, кең қолданылатын сөздер мен сөз тіркестері аударылады:

тарих пен мәдениет ескерткіштерінің атаулары

Қысқы Сарай – Winter Palace

White House – Ақ Ұй

көркем шығармалар атаулары

«Ақ Гвардия» - «The White Guard»

«Саяс пен бейбітшілік» - «The War and the Peace»

"The Painted Veil" – «Баялған перде»

саяси партиялар мен қозғалыс атаулары

The Democratic Party – Демократиялық партия

«Ақжол» партиясы – *The Bright Way Party*,
тарихи оқиғалар

Батыс жорықтары – *The invasion of Batu Khan*
сөз тіркестері

ақарту жемістері – *the Fruits of the Enlightenment* және т.б.

Кейбір жағдайларда, әсіресе тарихи оқиғалар мен мәдени объектілерді аударуда екі тәсіл қатар қолданылады: екі түрлі калькалау немесе калькалау мен транскрипция:

қобалжу кезеңі – *the period of unrest немесе The Time of Trouble*

монғол - татар шапқыншылығы – *the Mongol invasion немесе The Tartar conquest*, т.б.

Жағрапиялық тау, теңіз, өзен және т.б. атауларының құрамына аудармаға жататын сөздер еңсе, олар калькалау арқылы аударылады:

The Rocky Mountains – Құздытаулар

The Salt Lake – Тұзды көл

Қара теңіз – *the Black Sea*

The Indian Ocean – Үнді мұхиты

Егерде атауға мағынасы ұмытылған не белгісіз бір сөздермен аударуға келмейтін сөздер еңсе, онда аралас аударма қолданылады, яғни атаудың бір бөлшегі транскрипция арқылы берілгенмен, түгелдей калькалау ұстанымдары сақталады:

Арал теңізі – *Aral Sea*

River Dart – Дарт өзені.

Калькалау тәсілі сонымен бірге терминдерді аударуда қолданылады. Мұнда не сөз құрылымы аударылады, не сөз тіркесі қайта құрылады:

Investment – *күріс салыма*

Decision making – *шешім қабылдау*

Database development – *мәліметтер жинағының көбеюі.*

Калькалау, транслитерация немесе аралас аударманы таңдау сөздіктің көмегімен шешілгенмен, тарихи – мәдени атаулар, сирек жағрапиялық атаулар, жаңа терминдер аудармашының өзіндік шешім қабылдауын талап етеді. Аударманың төмендегі ескертпелердің көмегі тиісі мүмкін:

- біріншіден, тура аударма жасаудың көмшілігі болуы мүмкін, өйткені тура аудармада тілдік бірлікті дыбыстауда ыңғайсыздық тууы ықтимал;
- екіншіден, транскрипцияны қолданудан гөрі калькалау тәсілі қолайлы болатын кездер болады, өйткені транскрипция арқылы жеткізілген сөздер, әсіресе лақап аттар мағынасыз – мәңгіз болып шығады.

Бұл тәсілді қолданудағы ерекше қиындық негізгі құрылымды кеңейту мен тарыптуға байланысты, яғни оған қосымша элементтерді қосу немесе түпкі элементтерді қысқарту. Мысалы, мажжық сөзі аралас құрылымды кеңейткен калька арқылы *the a long tongue* деп аударылса, мажжықтардың мажжықшылығы қысқартқан калька арқылы *the Tartar Conquest* немесе *the Mongol Conquest* деп беріледі.

Лексико – семантикалық модификация (түр өзгерісі)

Жоғарыда айтылған сөздер мен сөз тіркестерін аударуға арналған екі тәсіл басшы түрде контекстке немесе тілге тәуелсіз бастапқы және аударма тілдерінде бір түр мен мазмұнға ие тұрақты және әмбебап мағыналы тілдік бірліктерді аудару үшін қолданылады. Контексттердің аударылуында кейбір келіспеушіліктер әдетте елеңбей қалады. Дегенмен, олар сөз формасы немесе мағына мен форма байланысы негізгі мағынаға ие болатын көркем шығарма контексттерінде маңызды орын алады. Транскрипция мен калькалау арқылы жеткізілген хабардың аз түрде мағыналық кемістігі бар болса да, аударма мәтініне ерекше «шетелдік кейіп» береді.

Бастапқы мағынаны тарыпту не нақтылау негізгі бірліктің аудараттық реттелу мәлішері аударма тілінде мағынасы жағынан сөйкес болатын бірліктің реттелуінен төмен болған жағдайда қолданылады. Мәселен, қазақ тілінің *әртүрлі* ұғымы әртүрлі жағдаяттық жағдайларда қолданылады

және көп жағдайда контекстке сай реттеледі; ал ағылшын тілінде оған контекстке байланысты біртүрлі тар мағыналы бірліктер сәйкес келеді:

to explore (ортаны зерттеу – *to explore the environment*)

to investigate (нарықты зерттеу – *to investigate the market*)

to research into (классикалық әдебиет құбылысын зерттеу – *to research into the classical literature*).

Ағылшын тілінің мың сөзінің мағынасы кең және қазақ тілінің сөздің нақты мағынасын талап ететін контекстерінде де қолданылуы мүмкін.

Мысалы:

He is a man of taste

Ол жоғары таламды адам

All the king's men

патшаның барлық әскерлері

Then you will be a man of my son

міне, сонда аға сен ержігің боласың ұлым және т.б.

Бастапқы мағынаны кеңейту не жалпылау негізгі бірліктің ақпараттық реттелу мөлшері аударма тілінде мағынасы жағынан сәйкес келетін бірліктің реттелуінен жоғары болған жағдайда қолданылады. Мәселен, қазақ тілінің *ем* сөзі ағылшын тілінің мағынасы кең және *ем* сөзіне қатысты контекстен үйлеспейтін, ақпараттық реттелуі үшін арнайы контексті талап ететін *treatment* сөзімен сәйкес келеді:

Емсіз болды және ем осылайша аяқталды

The treatment turned to be successful and she recovered completely

Олардың жағдайды түсінуі

Their treatment of the situation

Ол ата-анасына өте құрметпен қарады

His treatment of his parents was very deferential

Сөздердің басқа жақтан үйлесімділігін тауып, бірақ мәнерлік мүмкінділігі жағынан сәйкеспейушілігі туындаған сәтінде аудармада қиындық туындайды. Мысалы, *a cow-eyed girl*

контекстке сай әртүрлі баламаларды талап етуі мүмкін: *сұрақ көзді қыз* немесе *бота көзді сұрақ*.

Біріншісі теріс мәнерлілікті тудырса, екіншісі оң мәнерлі. Эмфазаны күшейту тәсілі аудармада аса тиімді болуы мүмкін, бірақ ол қарым-қатынас мазмұнына зор ықпал ететіндіктен, оны қолдануда абай болып, кейбір даулы жағдайларда бұл тәсілге қарама-қарсы мағынаның эмоционалды-бағалау құрамды бөлігін нейтралдау (бейтараптау) тәсілін пайдалануға болады. Мысалы, егерде контекстен *a cow-eyed girl* сөз тіркесінің мәні түсініксіз болса, оны *ұяқан көзді қыз* деп бейтарап тұрқамен беруге болады.

Латын және грек тілінен шыққан түбірі бір ағылшын және қазақ тілінде әртүрлі эмоционалды-бағалау болуына не болған және жалпы мағынасын сақтаған сөздер тізбегі бар.

Frivolous – мерекелік және ұлпидем

Ambitious – астам құрғақ және ағаласам

Politician – саясаткер және ұстамылы жоқ саясаткер, қазақты іспен айналысуды адам

Оларды толықтай «аудармашының жалған достарының» қатарына жатқызуға болмайды, өйткені олар жалпы мағынасын сақтаған. Десек те эмфазаның болу не болмауымен байланысты сәйкестікті таңдау мәселесі контексттің реттеушілік әсерімен айқындалады.

Аударма үрдісінде лексико – семантикалық мәселелерді шешу үшін қолданылатын тәсілдердің күрделісі – функционалдық ауыстыру болып табылады. Бұл тәсілді қолдану қажеттілігі бастапқы контексте сөздікте берілген баламалардың бірі де үйлеспеген жағдайда туады. Мәселен ағылшынның *the relaxation of the well-earned rest* сөйлемінің аударма баламасын табу қиындық тудырады, өйткені ешбір ағылшын орыс, ағылшын – қазақ сөздіктерінде белгіленген сөздердің мағыналары бұл контекстке үйлеспейді: *relaxation* - *аясау, босану, тымыс алу, аяндау*. Олардың орнына аудармашы қазақ тілінің функционалдық баламасын алуына болады: *еңбек сіңген демалыстан ралақтау*.

Функционалдык баламаны іздеу баламасыз лексикамен, яғни қостілді сөздіктерге белгісіз бір себептермен енгізілмеген сөздермен кезіккенде шынайы маңызға ие болады. Көбінесе бұл категорияға аударма тілінің мәдениетіне белгісіз заттар мен құбылыстарды бірдейін қайта құрылған және әлі де болса сөздікке еңбеген сөздер немесе тілдік бірліктер жатады.

Фразеологиялық бірліктердің зор мүмкіндіктері мен оларды аударудағы қиындықтың куәсі көптеген жазушылар, журналисттер және де басқа да тілдің шығармашыл тұжыалары тұрақты сөз тіркестерін қолданып қана қоймай, оларды шығармашылықпен қайта құрып, өзгертуінде. Мәселен: *Soames doggedly let the spring come – no easy task for one conscious that time was flying, his birds in the bush no nearer the hand, no issue from the web anywhere visible* мысалында автор ағылшынның “a bird in the hand is worth two in the bush” мақалын өзгерген күйде қолданып, кейіпкердің бейнесіне қосымша адамгершілік қасиеттерін сомдап, түсінігі мол, табысы аз, ойға сыймайтындай ешбір ұтай бермейтін істерге бейім етіп, сол арқылы оқырманның алушылығын туғызып, күжәсіз іскер адамның барлық адам секілді екендігін сезіндіреді. Бұл фразаны сөзбе сөз аудару мүмкін емес, өйткені «бұтадағы құстар қолға түспейді» деген сөйлем «қолдағы бір құс бұтадағы екеуінен артық» сөйлемі секілді оның қазақ тіліндегі мағыналық бірлігі бола алмайды. Осыған сәйкес, аудармашы тек қазақ тіліндегі ұқсас мазмұнды нелікесе жақып, бірақ бірдей бейнелік сипатта бола алмайтын мақалды қолдана алады: «қолдағы шымшық аспандағы тырнадан артық».

Мұндай бірліктер әдетте аудармашыға қос тұзақ құрады, өйткені олар тіл иесіне түсінікті болса да, сөздіктерде жазылмауы мүмкін немесе олардың байланысқан және еркін бірліктерінің екі рет қолданылуы мүмкіндіктерінің бар болуында. Ағылшын тілінің “handwriting on the wall” сөз тіркесі нақты мағынаны (қабіржадағы жазу) білдіре отырып, сол түрде ауыспалы мағына білдіруде де қолданыла алады (жұрқыншықты болжам, болашақты болжау). Бірінші жағдайда бұл бірліктің ассоциациялық байланысы бірде эмпирикалық жағынан бейтарап («жабарландыру», «жабарлама») болса, енді

бірде эмоционалдык жағынан теріс әсер береді (келенсіз жазуға толға қабырға). Екінші жағдайда ауыспалы мағына маңызды болған кезде осы сөйлемнің ассоциациялық байланыстары діни ұғымдар мен аңыздармен байланысқан ерекше кәйіпте болады (маңдайына жазылған, жазмыш). Мұндай сөз тіркесі қолданылатын контекст әрдайым анық етіп сөз тіркесінің жағдайын көрсете бермейді.

He saw it as clear as a handwriting on the wall.

Осы сөйлемде бастапқы сөз тіркесі тура және ауыспалы мағынада қабылданып, әртүрлі аударылуы мүмкін. Сонымен бірге, аудармашы сөз тіркесінің ассоциациялық байланыстарына көп мән беріп, баламалардың саны көбеюі мүмкін:

Ол оны күз алдына қабырғада жазылған жазудай анық көрінді.

Ол осыны бәрінің қастың келмейтіндігін анық реттеді.

Бұл оны самасында таздырғышы шешілгендігі туралы ойды тудырды.

Фразеологизмдер қарым-қатынаста үлкен рөл атқарады және сөз тіркесін беру тәсіліне әртүрлі рең береді. Олар мәтінді эмоционалды етіп, оны көркемдеп, белгілі бір түрде эстетикалық әсер қалдырып, мәдени ассоциациялар тудыра алады. Көп жағдайда фразеологизмдер мәтін жағдайын дұрыс түсінуге көмектеседі. Фразеологизмдерді аударудағы қиындықтар оларды мәтін ішінен табудан басталады. Фразеологиялық бірліктің екі, тіпті үш «түбінің» болуы фразеологизммен байланысты мағына беру семантикалық үрдісінің көп сатылылығымен түсіндіріледі. Мысалы, ағылшынның “to come through” with flying colours” сөз тіркесінің тура мағынасы «барлық жолды желбіреген ту астында жүріп өту» болса, осы бірлік қайта құрылған мағынаға ие болады: «жұмысты сәтті аяқтау» (фразеологизмнің екінші «түбі»). Сонымен бірге, кейбір жағдайларда мазмұнын эмоционалдырақ етіп береді: «мінезін көрсету» (фразеологизмнің үшінші «түбі»).

Шын мәнінде, әрбір тілде фразеологизмдердің бірнеше деңгейі бар:

- сөздікте бар және баршаға белгілі;

- сөздікте бар, Бірақ қолданыс аясынан шыққан;
- баршаға белгілі, Бірақ белгісіз бір себептен сөздікке енгбеген;
- белгілі бір қоғамдық топқа ғана белгілі фразеологизмдер.

Мұндай деңгейлердің саны бұдан да көп болуы мүмкін, Бірақ қандай жағдай болса да бірінші және ең басты шарт – мәтін ішінен фразеологизмдерді басқа еркін тілдік бірліктерден айырып, таба алу. Оларды табудағы оңай жол – мәтін ішінен жалпы мағынаға қарама-қарсы бірліктерді табу, өйткені осындай бірліктердің болуы ауыспалы мағынаның мәтін ішінде бар екендігінің дәлелі болады.

By that time he had reached the condition to see pink elephants.

Егерде осы фразаны сөзбе сөз аударатын болсақ, онда «ақшып қызып пілдер» тіркесі мүлде мәні жоқ контекст тудырады:

Осы уақытқа дейін ол ақшыл қызып пілдерді тамашалайтын өзінің жағдайына жетті.

Осы «ақшып қызып пілдерден» кейін аудармашы өзіне оңай ереже шығарса болады: «Егерде мәтінде контекстке логикалық жағынан қарама-қарсы сөз тіркесі кезіксе, онда оны фразеологизм деп қарастырған жөн».

Бірақ, осы ереженің оңайлығына қарамастан, оны аударма барысында сақтау қиынға түседі. Мысалы, американдық “Dead-eye Dick” романының атауы орыс, қазақ оқырмандарына «Бір көзді Дик» атымен белгілі. Дегенмен, шын мәнінде осы лақап ат иесі, романның басты кейіпкерінің екі көзі де сау, көргіш, ал романның ағылшын атауы «мерген» деген мағынаны білдіреді. Агата Кристидің романдарының бірінің атауы “The Underdog” «Үрмейтін төбет» есімімен басылып шыққанымен, шынайы мағынасы «Жеңілген төбет» немесе «Жолы Болмаушы» деген мағыналарды білдіреді.

Аудармашының қазақ тіліндегі мәтіннің эмоционалды ренді диалектикалық нұсқасының жәй *betwixt and between* баламасымен берілмейтінін ескергені жөн. Өйткені, ағылшын тіліндегі баламада оқыған адамдар ғана түсінетін көнерген сөздер сөздігінің элементі *betwixt* бар. Осы

орайда, қазақ тілінің өзіндік сөйлем ерекшелігін жеткізу үшін фразеологизмді түсіріп немесе антонимдік аударманы қолданған жөн.

In the Urals things do not go easy; there you have a hard row to hoe about everything and everybody.

Осы сынды жағдайлар нәтижесінде функционалдық баламалар үшін ереже шығаруға болады: «бастапқы мәтіндегі фразеологизмдік бірлік не оның мағынасы ғана аударылмайды, сонымен қатар оның мәтінде атқаратын рөлі де аударылады». Мәселен, бұл жердегі мәтінге қарапайым халық түсінетін жалпақ тілдік сипат беру керек. Фразеологизмді табу мәселесінен басқа, аударманы екі түрлі тілдердегі мағынасы ұқсас фразеологизмдердің арасындағы ұлттық – мәдени ерекшеліктермен кезігеді. Мағынасы сәйкес келген фразеологизмдер әртүрлі стилистикалық ренге түрлі бейнелік негізге, тіпті түрлі эмоционалдық қызметке не болуы мүмкін. Кейбір жағдайларда бастапқы мәтінде, мысалы жеркелт немесе публицистикалық бейнені солдау үшін фразеологизмдерді қолдану ұлттық – мәдени ерекшеліктерді пайдалану мүмкіндіктеріне сай құрылады. Бұл жердегі мәселені шешуде сөздіктік баламаның болғаны да көмектестейді. Мәселен, "when Queen Anne was alive" (сөзбе сөз: Анна ханша тірі болған кезде) сөз тіркесі қазақ тіліне ұқсас баламамен аударылса да, басқа сөздік – бейнелік құралмен аударылады: «атам заманда». Бірақ, ағылшын сөз тіркесі бастапқы мәтінде қолданылуы мүмкін шынайы тарихи бейне негізінде құрылады:

All those courtiers, belles, balls and intrigues came as if from the times when Queen Anne was alive.

Бұл мәтіндегі «Queen Anne» ұғымы бір уақытта фразеологиялық және тура мағынасында екендігі белгілі. Оны қазақ тіліне аударғанда «атам заманда» баламасын қолдану мүмкін емес. Өйткені, бұл қазақша бейне бастапқы мәтіндегі уақыттың келесі белгілерімен байланыспайды: «бікештер, мырзалар, балдар және интригалар».

Мұнда аудармашының бұл тіркесті өзге, қазақ оқырманына танымал патша есімімен (мысалы, «Артур король заманында») немесе нақты бақыт аралығымен («арты асарлардаыдай») ауыстырғаны жөн. Дегенмен, екі жағдайда да бастапқы фразеологиялық бірліктің ақпараттық толықтығының біраз бөлігі жоғалатынын ескеру керек. Ең бастысы – онымен байланысты тарихи – мәдени ассоциациялар шындығы.

Аудармадағы келесі қиындық – көне мәдениеттен бастау алған және әртүрлі мәдениеттерде түрлі сипат пен эмоционалдық рең, тіпті түрі өзгерген фразеологизмдерді табумен байланысты. Мысалы, ағылшынның *"Rome was not built in a day"* мақалы орыс тілі нақышымен қазақ тіліне «*Мәскеу бір күнде қаланбады*» деп қолданысқа енді. Алайда, оны балама ретінде қолдану әркез мүмкін емес.

Jones was very eloquent to persuade his master, telling him that Rome was not built in a day.

Бұл жерде ең қоланысы – сөзбе сөз аударманы қолдану.

Джонс өзінің қожасына Римнің бір күнде қаланбағандығын айтқан сендіремін деп тілмәр болды.

Осы сынды мәселелер халықаралық бір қайнар көзден шыққан және әртүрлі тілдерде ұқсас мағыналы, бірақ түрлі функционалдық сипат алған эмоционалды-ассоциациялық мағынасы өзгерген немесе сыртқы кейпі өзгерген халықаралық фразеологизмдерді аударуда да туындайды. Мысалы, ағылшын тілінде белгілі *"Caesar's wife must be above suspicion"* айтылымы қазақша «*Цезарь жұбайы сүттен ақ, судан таза болуы тиіс*» болады және ағылшын тілінде бұл фразеологизм бөлшектелініп айтылса, қазақ тілінде бүтін қайта құрылып жасалады.

Madam, you are Caesar's wife.

«*Ханым, сіз Цезарь жұбайысыз*» деген нұсқа қазақ тілінде тура мағынада қолданылып, фразеологиялық сөз тіркесі екендігін білуге кедергі болады. Өйткені, бұл сөз тіркесі қазақ мәдениетіне бейімделмеген.

Осы мәселенің келесі аспектісі - әртүрлі, тіпті қарама-қарсы мағыналы фразеологизмдердің ұқсастығы. Аудармашы осындай сыртқы ұқсастық әдетте шатастыратындықтан фразеологизмдік тіркестің бөлшектеріне мұқият болғаны жөн. Өйткені, баламалар түр жағынан бір-біріне ұқсастауы мүмкін. Мәселен, ағылшын тілінде екі түрі жағынан ұқсас мақалдар бар: *every tree is known by its (his) fruit* және *as the tree so the fruit*. Бұл мақалдардың мағыналары бір-біріне ұқсамайды, сондықтан да аударма барысында әртүрлі түрге ие болады (ассоциациясы жағынан): *алма ағашы жемісімен көрінісі (адамды ісімен таныды, Библиямен байланысты ассоциациялар)* және *алма ағашымен ары түспейді (жаман қылық атадан-балаға беріледі, ел дамуымен байланысты ассоциациялар)*. Библиямен байланысты фразеологизмдерді дұрыс аудару үшін бастапқы мәтінмен бірге Библияның контекстті бітуі керек. Мәселен: *"Man does not live by bread alone, but by faith by admiration, by sympathy"* сөйлемі шын мәнінде Евангелистың *"Man shall not live by bread alone, but by every word that proceeds out of the mouth of God"* тақырыбының өрбіген түрі. Осы себепті, бұл сөйлемнің қазақ тіліне аудармасында екі түпкі негіз сақталуы тиіс. *Faith, admiration, sympathy* сөздері аудармада рационалды түрдегі азық-түлікпен емес, рухани оймен үндесуі керек. Сондықтан, *«Адам жанмен ғана өмір сүрмейді Оған сенім және ашығулық немесе мағымдау керек»* аудармасы эмоционалдық – ассоциациялық жағынан қате болады. Өйткені, *сенім, және ашығулық немесе мағымдау* сөздері әлемнің қараңғылығын білдіреді, ал Евангелийде бұл тұрақты сенім, алдамшы затқа берілмеу мағынасымен байланысты. *«Адам жанмен ғана емес, сонымен бірге сену, масаттану және жаны ашық қабілеттерімен де өмір сүреді»* нұсқасы бұл жерде орынды болады.

Фразеологиялық бірлік түрлерінің ішіндегі аударуға өте қиыны – қазіргі таңдағы реалийлерге негізделген фразеологизмдер. Олардың бірі жаңа мәдениеттің калькаларлық сөздіктеріне еніп, тез арада белгілі болып, кеңінен қолданылады. Мұндай фразеологизмдер контекстен тез табылып, калькалау арқылы аударылады:

Hell's Angels – Тосақ меридианелері

Ivengate – Иракегәт

Zero option – Нөлдік нұсқа және т.б.

Басқалары мәдениет ішілік болып қалғанымен, бастапқы мәдениетке танымал болып келеді. Сол себепті мәтіндердің көбінде аударылады. Бұл жағдайда аудармашы шығармашылықпен жұмыс жасайды. Мәселен, «*таңғажайып алаңы*» не «*аңғармаулар алаңы*» тіркестерін ағылшын тіліне «*the Land of Wonders*» және «*in the country of Fools*» деп калькалау арқылы немесе ағылшын тілінің фраза тудыру үлгілеріне сай функционалдық ауыстыру арқылы «*the Wonderfield*» және «*in the Fool's Land*» деп аударуға болады. Бірінші нұсқа тура мағынаға келсе, екіншісі берілген тіркестердің күштілігімен ассоциацияланады. Сонымен, фразеологизмдер туралы айта келе, белгілі бір заттың, ұғымның не түсініктің тура атауларын ауыстыру мақсатында қолданылатын тұрақты парафразаларға тоқталған жөн. Мәселен, «*black gold*» сынды тіркестер қалықаралық деңгейде танымал болғандықтан оңай аударылады. «*Қара алтын*» мұнайды қайта атау тәсілі ретінде ағылшын және қазақ мәдениеттеріне белгілі екені даусыз. Ал «*ақ алтын*» мақтаны атау немесе американдық «*fool's gold*» темір не мыс рудаларын атау парафразалары аудармада аудармашыға біраз қиындық тудырады. «*Ақ алтын*» әдетте ағылшын тіліне «*white gold*» деп аударылып, тырнақшаға алынады. Өйткені, бұл ағылшын сөз тіркесінің өзіндік тура мағынасы (алтын түрі) бар.

Мәдени жағынан елдер, қалалар мен белгілі қайраткерлер атаулары мен есімдеріне деген парафразалар аудармада күрделі жағдай туындатады. Мысалы, орыс және қазақ тілдеріне танық «*бүдік бағымыз*» тіркесі *Душманмен немесе Абаймен* бейнеленсе, ал оның ағылшын тіліндегі тура аудармасы «*all Everything*» ағылшын тілді мәдениет кесіне ешнәрсені білдірмейді. Өз кезегінде ағылшынның «*the City of Brotherly Love*» фразеологизміне парафразаны табу үшін аудармашы мәдени және тарихи жағынан ізденуі қажет. Ағылшындарға түсінікті «*Бауырлар махаббаты*»

қаласы» атауы қазақ тіліне жанлама аударма арқылы «Бауырлар махаббаты қаласы, Филадельфия» деп аударылады.

Фразеологиялық бірліктер қатарына қанатты сөздерге айналған тарихи фразалар жатады. Бірақ, олар бастапқы және аударма тілдерінде әртүрлі мағынаны білдіреді. Олардың кейбіреулері әмбебап болып, аудармада аударылып отырған елдің мәдениетінің дәлеліне айнала, оңай жасалады.

Дегенмен, контекстке тәуелді бірнеше фразеологиялық сәйкестіктері бар сөз тіркестері де көптеп кездеседі. Мысалы, Оливер Кромвельдің атақты «Put your trust in God, my boys, and keep your powder dry» фразасын екі жолмен қазақ тіліне аударуға болады: «Бір Аллаға сеніп, оң дәрілеріңді құрау қамқандар!» - деп тарихпен байланысты болғандықтан тура мағынада аударуға болады. Бірақ, бұл тіркестің ағылшын мәдениетіндегі танымалдығы, соншалықты, оны күнделікті тарихқа қатысы жоқ жағдайларда да қолдану белең алған. Осы сынды жағдайларда фразаның құрамы толықтай беріліп қана қойылмайды, сонымен бірге оның «шынайы мағынасы» да беріледі. Және де бұл жерде жоғарыдағы калькалау арқылы емес, қазақ тіліндегі метафоралық баламамен («Сауқатсаң, сауқатмалы») беріледі.

Тәжірибелік бөлім

Раскин А.Г.	Раскин А.Г.		Dan Richardson
1984,	Раскин		and Rob
А.Г.	1999	Евель Карп	www.peterhof.org
Бухаркин П.Е.			Humphreys.
I	II	III	IV
1. Нептун	Neptune (Poseidon)	Neptune	Neptune
2. Аполлон	Apollo	Apollo	Apollo
3. Персей	Perseus	Perseus	Perseus
4. Горгона Медуза	Gorgon Medusa	Gorgon Medusa	Gorgon Medusa
5. Зефир	-	Zephyrus	Zephyr
6. Флора	Flora	Flora	Flora
7. Помона	Pomona	Pomona	Pomona
8. Вертульн	Vertumnus	-	Vertumnus
9. Пан	Pan	-	Pan
10. Венера	Venus	Venus	Venus
11. Венера Каллипиги	-	Venus Callipyge	Venus Callipigis
12. Нереиды	Nereids		Nereids
13. Алфей	Alpheus	-	Alpheus
14. Сирена	-	Siren	Siren
15. Вакх (Бакхус)	-	Bacchus	Vackh
16. Тритон	Triton	Triton	Triton
17. Амур	Amur	Cupid	Cupid, Amur
18. Актеон	-	-	Actaeon

19. Галатея	-	-	Galatea
20. Меркурий	-	Mercury	Mercury
21. Фавн Барберини	-	Faun Barberinus	Faun Barberinus
22. Ганимед	-	Ganymede	Ganymede
23. Юнона	Juno	Juno	Juno
24. Гермес	-	Hermes	Hermes
25. Наяда	-	-	Naiad
26. Юпитер	Jupiter (Zeus)	-	Jupiter
27. Плутон	Pluto	-	Pluto
28. Прозерпина	Proserpina	-	-
29. Европа	-	Europa	Europa
30. Андромеда	Andromeda	-	-
31. Церера	Ceres (Demeter)	-	-
32. Минерва	Minerva (Athena)	Minerva	-
33. Марс	Mars	-	Mars
34. Аврора	-	Aurora	-
35. Ифигения	-	Iphigenia	-
36. Нимфа	Nymph	Nymph	Nymph
37. Данаида	Danaid	-	Danaid
38. Дракон	Dragons	Dragons	-
39. Адонис	Adonis	Adonis	-
40. Вулкан (Гефест)	Vulcan (Hephaestus)	Vulcano	-
41. Геракл	Heracles	-	Geracles

42. Фавн; Сатир	Faun, Satyr	Satyr	Faun, Satyr
43. Психея	Psyche	Psyche	Psiche, Psichke
44. Афина Паллада	Athena Pallas	-	Athene Pallas
45. Вакханка	-	Bacchante	-
46. Дафна	Daphnae	-	Daphne
47. Афродита	Aphroditeae	-	Aphrodite
48. Амфитрита	Amphitritae	-	Amphitrite
49. Атланта	Atalanta	Atlanta	Atalanta
50. Марсий	-	Marsyas	Marsias

Қорытынды

Курс жұмысын жазу барысында келесідей қорытындыға келдім: эквивалентсіз лексикаға елдің ұлттық мәдениетінің спецификасын білдіретін сөздер мен сөз тіркестері жатады. Эквивалентсіз лексикаға спецификалық ұлттық компонент тең, олар арқылы екі түрлі мәдениет бір-біріне ұқсамайтынын тануға болады.

Эквивалентсіз лексиканы және онымен байланысы бар түсініктерді дұрыс аудару білу фондық білімді талап етеді. Эквивалентсіз лексиканы аударудың бірнеше түрлері бар. Ағылшын тілінің эквивалентсіз лексикасын қазақ тіліне аудару үшін транслитерация, транскрипция, калькалау, сипаттап аудару, трансформациялық аударма және балама аударма түрлері қолданылады. Берілген заттың немесе құбылыстың ерекшелігіне байланысты олар бірігіп қолданылуы да мүмкін.

Курс жұмысының объектісі ретінде ағылшын және қазақ тілдеріндегі эквивалентсіз лексика алынды. Олардың ұлттық спецификасы сөз мағынасының өзінде берілген. Эквивалентсіздік әр түрлі мысалдармен дәлелденген.

Эквивалентсіз лексика қарым-қатынас жасауда ең бір кедергі келтіруші болып табылады. Себебі ол шет тілдік тұлғалардың өлеңіне, мәдениетіне тән емес бейтаныс заттар мен құбылыстарды бейнелейді. Берілген сөздің ұлттық мәдениетін дұрыс жеткізу үшін аудармашының белгілі дәрежеде фондық білімі болуы тиіс. Олар ауызша сөйлеу мәнерімен қатар экстралингвистикалық болуы керек (энциклопедиялық, фондық, т.б.).

Осыдан шығатын қорытынды, эквивалентсіз лексиканы дұрыс аудару үшін сол елдің салт-дәстүрін, мәдени мұрасын жетік білу қажет.

Пайдаланылған әдебиет

1. Н. Н. Алсова «Основы английской фразеологии», Ленинград-Издательство ленинградского университета, 1963 г.
2. И. В. Арнольд «Стилистика современного английского языка», Л., -

Просвещение,

1981

3. Антипов Г.А., Донских О.А., Маркошина И.Ю., Сорокин Ю.А. Текст как явление культуры. – Новосибирск: Наука. Сибирское отделение, 1989.

4 Л. С. Бархударов «Язык и перевод», М., - Международные отношения, 1975 г.

5.Е. В. Бреус «Основы теории и практики перевода с русского на английский язык», М., - УРАО, 2000 г.

6. Балыхин В.П. Введение в психолингвистику. – М.: ЧеРо, 2000.

7.Виноградов В.С. Язык и перевод 2001, стр. 5

8. Берещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. М.: Русский язык, 1976, с.121

9. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. - М.: Международные отношения, 1980.

10.Н. Васютина «Культурная непереводимость: проблемы и решения», М., - 1998

11.Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Монография. – М.: Высшая школа, 1986. – 384с.

12.Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. М.: Издательство Московского университета, 1978.

13.И. Р. Гальперин «Стилистика английского языка», М.,-Высшая школа, 1981 г.

14. Казакова Т.А. Практические основы перевода. – СПб.: Союз, 2002. – 319с.

15. Келтуяла В.В. О переводе интернациональных слов. //Тетрадь переводчика, вып. 4. – М.: Международные отношения, 1967. – с.47-55.

16. Комиссаров В.В. Слово о переводе. – М.: Международные отношения, 1973. – 245с.

17. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. – М.: ЭТС, 1999. – 188с.

18. Комиссаров В.Н. Теория перевода. – М.: ВШ, 1990. – 251с.

19. Комиссаров В.Н., Рейдлер А.И., Тархов В.И. Пособие по переводу с

- английского языка на русский – М.: Издательство литературы на
иностранных языках, 1960. – 176с.
20. Крутые В.Н. В творческой лаборатории переводчика – М.:
Международные отношения, 1976. – 189с.
21. Ю. Катлер, А. Кутки «Письменный перевод с русского языка на
английский», М., - Высшая школа, 1964 г.
22. В. А. Кухаренко «Интерпретация текста», Л., - Просвещение, 1979 г.
23. Латышев Л.К. Технология перевода. – М.: НВИ-Тезаурус, 2000. – 287с.
24. Латышев Л.К. Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы ее
достижения. - М., 1981-300 с.
25. Т. Р. Левинская, А. М. Фиттерман «Теория и практика перевода с
английского языка на русский», М., - Издательство литературы на
иностранных языках, 1963 г.

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...